

A Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiájának megvalósítási tapasztalatai

KOVÁCS TERÉZ

Kulcsszavak: Prosperitási Alapítvány, kis- és középvállalkozók, mezőgazdasági termelők, határon túli magyarok.

JEL-kód: Q14, R11, R23.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A határon túli magyarok közül először a vajdasági magyarok állítottak össze egy olyan gazdaságfejlesztési stratégiát 2015-ben, amely találkozott a kormánynak azzal a szándékával, hogy a határon túli magyaroknak a szülőföldön való boldogulását a jövőben ne csak kulturális, hanem gazdasági eszközökkel is segítse. Tanulmányomban bemutatom, hogy a 2016–2018 időszakra szóló programot a vajdasági magyarok hogyan valósították meg. A program megvalósulásának félidejénél kiemelhető, hogy pályázni a kettős – magyar és szerb – állampolgárok tudnak, jellemzően mezőgazdasági termelők és kisvállalkozók, akik sikeres pályázat esetén egy-egy alkalommal maximum 2,5 millió magyar forintnak megfelelő dinárhoz jutnak. A pályázat iránt eddig óriási volt az érdeklődés: másfél év alatt közel 7000 pályázatot adtak be és ezeknek 89%-a sikeres volt, esetükben a támogatások átutalása is megtörtént már. Ezzel a támogatással a magyar kormány főként a vajdasági magyarok közép- és alsóközép rétegén segített, amely az ott élőknek az egzisztenciális kérdésem túl azért is nagyon fontos, mert identitásukra is kedvező hatással van: úgy érzik, ők is fontosak az anyaországnak. A program második félidejében változás várható, az eddigi kis összegű támogatások mellett a továbbiakban nagy szerepet kapnak a nagyberuházások és technológiai fejlesztések, amelyeknek meghirdetett célja a munkahelyteremtés és az integrátori pálya kiépítése.¹

BEVEZETÉS

A rendszerváltás utáni magyar kormányok külpolitikájában fontos szerepet kapott a határon túli magyarok kulturális támogatása, azonban a gazdasági támogatások új keletűek. A tanulmány a magyar kormány vajdasági magyaroknak nyújtott gazdaságfejlesztési támogatásának bemutatásáról szól. A gazdaságfejlesztési támogatások is többfélék lehetnek – határ-

átkelők nyitása, üzleti hálózatok létesítése, kereskedelmi házak nyitása –, ezen belül e tanulmány csak közvetlenül a kisvállalkozóknak és családi gazdaságoknak nyújtott támogatásról szól. Hozzá kell azonban tenni, hogy nem minden vajdasági magyar részesülhet ebben a támogatásban, csak azok, akik kettős – tehát szerb és magyar – állampolgárok és az állandó lakhelyük a Vajdaságban van. A vajdasági magyaroknak nyújtott gazdaságfejlesztési prog-

¹ A jelen tudományos közleményt a szerző a Pécsi Tudományegyetem alapításának 650. évfordulója emlékének szenteli.

ram elemzése azért fontos, mert ez a fajta program először ebben a térségben indult el és az eddigiek során sikeresen zajlott le, így ennek tapasztalatai segíthetik a többi határon túli nemzetrészeket abban, hogy el tudják indítani és sikerre vinni a saját programjukat.²

A tanulmány megírásához felhasználtam a támogatás igénybevételeivel összefüggő dokumentumokat, emellett még az első pályázati kiírás előtt, 2016 januárjában részt vettem egy lakossági fórumon, ahol a pályázati lehetőségeket ismertették és ott kötetlen beszélgetést folytattam a program egyik eszmei vezetőjével, valamint készítettem 14 félig strukturált interjút a nyertes pályázókkal, akiknek az elérhetőségét – egy eset kivételével – a központi Prosperitási Alapítvány (továbbiakban Prosperitási) irodájától kaptam meg. Végül több hónapon keresztül folyamatosan kísértem a pályázatot lebonyolító Prosperitási weboldalán megjelent információkat.

Tanulmányomban terjedelmi okokból kifolyólag nem térek ki témám elméleti hátterére, de bemutatom a vajdasági magyar közösséget, majd betekintést nyújtok a *Nagy I. – Takács Z. – Újhelyi Á.* szerkesztésében összeállított A Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiája (továbbiakban Stratégia) című dokumentumba és a pályázatot lebonyolító Prosperitási Alapítvány (Prosperitási) szerkezeti felépítésébe és a pályázatok lebonyolítási rendjébe. Ismertetem a 2016-ban és 2017 első felében megvalósult három pályázati kört és vizsgálom a támogatások várható hatásait. Végül kitérek a támogatások jövőjére, különös tekintettel arra, hogy

megmarad-e az eddigi irány a pályázatokban, vagy egy új irány kialakulása várható.

A VAJDASÁGI MAGYAROK KÖZÖSSÉGÉNEK BEMUTATÁSA

A Vajdaság nemzetiségi szempontból Európa talán legheterogénebb, legtarkább összetételű területe. A tarka etnikai mozaik a törökök kiűzése után, 1694-től megkezdett újratelepítés révén alakult ki. Először szerbeket mint határőröket, majd katolikus németeket mint földművelőket és később, főleg a 19. században magyarokat is telepítettek a mai Vajdaság területére (*Sebők, 2003; Tátrai et al., 2013*), de zsidók, szlovákok, horvátok, bunyevácok, ruszinok, románok és még sok más nemzet tagjai is települtek a területre.

A trianoni békeszerződés nyomán a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz³ csatolt területen csaknem fél millió magyar élt és ők alkották az új államhoz került 20 551 km² területen élő össznépesség 30%-át (*Romsics, 2001*), ezt megelőzően 1910-ben a mai Vajdaság területén 1,5 millióan éltek, ebből 420 ezren voltak a magyarok (*Sebők, 2003*). A második világháború alatt a szerbek és a zsidók, majd 1944 végén és 1945 elején a magyarok és a németek etnikai tisztogatás áldozatául estek.⁴ A bebörtönzések, üldözések, vagyonekzások kemény időszaka 1953-ig tartott. Az ezután bevezetett és Tito⁵ nevéhez fűződő úgynevezett öngazgatáson alapuló jugoszláv szocializmus fokozatosan külpolitikai és gazdasági téren is pozitív irányba tért el a szovjet típusú szocializmustól, aminek a vajdasági magyarok is haszonélvezői lettek. A két rendszer közötti különbség gazdasá-

² Időközben elindult Kárpátalján, Horvátországban és Szlovéniában is a magyar kormány helyi magyaroknak nyújtott gazdaságfejlesztési támogatása.

³ A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság államként 1918–1929 között állt fenn, majd ezután 1941-ig Jugoszláv Királyság volt. 1945-ben ugyancsak Jugoszlávia néven ismerték el, de államformája már szövetségi köztársaság, és hat köztársaságból és ezek közül Szerbián belül két autonóm tartományból, Koszovóból és Vajdaságból állt.

⁴ Ennek irodalmi feldolgozását lásd: *Cseres (1964, 1991)* és *Matuska (1991)*.

⁵ *Josip Broz Tito* (1892–1980) az évtizedek során más-más név alatt futó Jugoszláv Kommunista Párt elnöke és az 1945 utáni Jugoszlávia első számú vezetője.

gi téren abban foglalható össze, hogy míg a szovjet típusú rendszerben a magántulajdont eltörölték, addig a jugoszláv rendszer a magántulajdont ugyan jelentősen korlátozta, de nem törölte el. 1953-tól ha valaki főfoglalkozású családi gazda volt, akkor a család egészének engedélyezték, hogy maximum 10 hektár földet birtokoljon és azon magángazdálkodást folytassanak. Mezőgazdasági gépek vásárlására azonban számukra csak 1967-től nyílt lehetőség. Amennyiben a házastársak közül egy fő a gazdaságon kívüli kereső volt, akkor csak 3 hektár földterület birtoklását engedélyezték nekik. Ha valaki a mezőgazdaságon kívül folytatott valamilyen vállalkozást, akkor maximum öt főt foglalkoztathatott. Vagyis a jugoszláv rendszer korlátozottan ugyan, de engedélyezte kisvállalkozások és családi gazdaságok továbbélését a szocializmusban (Kovács, 2012). A helyi magyar közösség tagjai a többségi nemzet tagjaihoz képest nagyobb részarányban maradtak meg a mezőgazdaságnál, vagy éppen kisparosként dolgoztak. Ugyanakkor állami munkahelyekre, elsősorban vezető beosztásba kisebb arányban kerültek be. Akik bekerültek, azoktól a hatalom teljes politikai azonosulást és feltétlen lojalitást várt el, ami asszimilációs veszélyt hordozott magában (Hódi, 2009; Hajnal – Papp, 2007). A magyarok többsége a falvakban, tanyákon élt (Mirnics, 2003), ennek folytán a szocializmusban önálló parasztok és kisiparosok voltak, ami egyfajta autonómiát tett lehetővé számukra (Kovács, 2010). Legfőbb, máig is ható pozitív oldala ennek a helyzetnek az volt, hogy az emberek tömegéből nem vészett ki a vállalkozó szellem, mert a szocializáció útján ez a tudás átszállt a következő generációkra, aminek pozitív hatása még napjainkban is tapasztalható.⁶

Interjúalanyaim a bemutatkozásukat így kezdték: „Gazdaságunk már több mint egy évszázada apáról fiúra száll.” Egy másik fiatalember, akinek 300, az apjának munka mellett 40 méhcsaládja van, a következőképpen mutatkozott be: „Háromgenerációs méhészcsoport vagyunk. A 85 éves nagyapám még most is 20 méhcsaládot gondoz szorgalmasan, természetesen erejéhez mértén, de azért vagyunk mi ott, hogy a szükséges fizikai erő is meglegyen!” Míg egy hölgy így beszélt a családi vállalkozásokról: „A családi vállalkozást a szüleink alapították azzal a céllal, hogy betöltsenek egy űrt a játékpiacon területén. A nyugdíjba vonulás után mi ketten, gyermekek kaptuk azt a megtisztelő feladatot, hogy folytassuk munkájukat.”

Összegezve elmondható, hogy a szocializmusban egyrészt az életszínvonal, az utazási és az 1960–70-es években a külföldi munkavállalási lehetőségek, valamint az értelmiség számára a nyugati szakirodalom szerb nyelven való elérése tekintetében a vajdasági magyarok jobb helyzetbe kerültek, mint a szovjet blokk országainak bármelyik magyar nemzetrésze.

1989-től elkezdődött a délszláv testvérháború, amelynek következtében az ezt követő húsz évben az egykori Jugoszlávia területén nyolc új állam jött létre. A Vajdaság ebben a geopolitikai átalakulásban Szerbia része lett. Ebben az országban a rendszerváltás a posztszovjet országokhoz képest egy évtizedet késett, és csak 2000-ben, Slobodan Milošević bukásával kezdődött. Egyrészt a posztszocializmus országaira jellemző rendszerváltás utáni gazdasági visszaesés (Illés, 2002), másrészt a délszláv háború következtében a vajdasági magyarok gazdasági helyzete olyan mélyre süllyedt, hogy a határon túli magyarok közül

⁶ Hasonló jelleggel találkozott Szelényi az 1980-as években a vidéki Magyarországon, de ő 10 második gazdaságban tevékenykedő közül csak egy személynél állapított meg vállalkozói mentalitást (Szelényi, 1992).

⁷ Slobodan Milošević (1941–2006) szerb nacionalista párt- és államfő, akinek a nevéhez fűződik a délszláv háború elindítása is.

az átlag-életszínvonal tekintetében csak a kárpátaljai magyarok vannak náluk rosszabb helyzetben.⁸ A munkahelyek hiánya miatt, a magyar állampolgárság megszerzésével a vajdasági magyarok tömegesen hagyják el szülőföldjüket és vándorolnak ki EU-s országokba, amit interjúalanyaim is megemlítettek „*Feleségem tanár, múlt héten volt az évzáró, három pedagógus bejelentette, hogy szeptembertől már nem fognak tanítani. Ketten Pestre, a harmadik pedig Dániába megy, ő mosogatni fog ott.*” Egy hölgy szavaiból kitűnik, hogy a kivándorlás nemcsak azoknak rossz, akik elmennek, hanem azokra is rossz hatással van, akik maradnak. „*Nagyon sajnálom, hogy ennyien kivándoroltak, mert nem marad itt egy igényes polgári réteg, aki miatt érdemes lenne akár egy színházat vagy bármi mást fenntartani. Aktív 30–40-esek mentek el, akiknek igénye lenne másfajta szórakozásra, aki itt maradt, az nem tudja megfizetni.*”

A legutóbbi, 2012-es szerb népszámláláskor Szerbiában 253 899 magyar élt, ami azt jelenti, hogy a szerbiai lakosság 3,55 százaléka volt magyar, ez 13 százalékkal kevesebb, mint az előző népszámlálás alkalmával mért adat (1. táblázat). Történelmi távlatban visszatekintve „a vajdasági népesség fogyása tragikus ütemű: számuk az 1961-es csúcspontnak számító 443 ezer főről 1991-re 340 ezerre, majd 2002-re 290 ezerre csökkent, s ezt elsősorban a természetes szaporodás drámai csökkenése okozza, ami 1969 óta negatív és egyre nagyobb méretű” (Sebők, 2003:129). A népességfogyás második okának a szerző a vegyes házasságokat említi. 1990-ben a magyar nemzetiségű férfiak 24, a nők 27%-a vegyes házasságot kötött. Különösen érvényes ez a jelenség a szórványban, és kiemelem, hogy a vegyes házasság a legjobb belépő az asszimilációs

folyamatba, amelynek menete, hogy otthon már szerbül beszélnek, a gyerekek szerb iskolába járnak, a magyar nyelvet nem vagy csak gyengén sajátítják el, részben politikai (esetleg családi) nyomásra, részben meggyengült nemzeti identitásuk következtében szerbnek vagy 1990 előtt még „jugoszlávoknak” vallják magukat, majd végül a magyar identitás helyére a magyar származási tudatuk kerül (Kovács, 2016). Bár e téren a vegyes házasságok esetében vannak pozitív visszamagyarosodási tendenciák, a fő irány napjainkban is az, hogy a magyar tannyelvű iskolákban a gyermeklétszám drasztikusan csökken, gyakoriak az iskolabezárások.

Vajdaságban a magyar népességarány csökkenésének további oka az ellentétes irányú migráció. Számos tanulmány kitér arra, hogy míg a magyarok több hullámban is kivándoroltak a Vajdaságból, addig a különböző időpontokban az egykori Jugoszlávia területéről érkező szerbek pedig bevándoroltak.

A VAJDASÁGI MAGYAR KÖZÖSSÉGEK TERÜLET- ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

Neves vajdasági magyar közgazdászok és egyéb tudományok képviselőinek bevonásával 2015-ben összeállították a Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiáját, amelynek kiadásáért Pásztor István, a VMSZ elnöke felelt. A Stratégiát benyújtották a magyar kormányának, amely az 1830/2015. (XI. 21.) Kormányhatározattal elfogadta és alkalmasnak találta azt az abban foglaltak támogatására. A program első évében, 2016-ban a kormány erre a célra 5 milliárd forint vissza nem térítendő támogatás folyósítását irányozta elő, 2017-ben a programcélok megvalósítására már

⁸ A Kárpát-medence magyarok által is lakott országainak rangsora 2015-ben az egy főre eső GDP alapján: Szlovénia 20 747, Szlovákia 15 979, Magyarország 12 240, Horvátország 11 573, Románia 8956, Szerbia 5120, Ukrajna 2119 USA-dollár (Országok egy főre jutó GDP szerinti listája).

I. táblázat
A Vajdaság nemzetiségi összetétele az 1948 és 2011 közötti népszámlálások idején
 (M. e.: százalék)

	Nemzetiség	Népességarány						
		1948	1961	1971	1981	1991	2002	2011 és trend (-/+)
1	Szerb	50,6	54,9	55,8	54,4	56,8	65,0	+66,8
2	Magyar	25,8	23,9	21,7	18,9	16,9	14,3	-13,0
3	Horvát, bunyevác	8,1	7,8	7,7	5,4	4,9	3,8	-3,3
4	Szlovák	4,3	4,0	3,7	3,4	3,2	2,8	-2,6
5	Montenegrói	1,8	1,9	1,9	2,1	2,2	1,7	-1,1
6	Román	3,6	3,1	2,7	2,3	1,9	1,5	-1,3
7	Roma, szinti	0,5	0,2	0,4	1,0	1,2	1,4	+2,2
8	Ruszin, ukrán	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,0	-0,9
9	Német	1,9	0,6	0,4	0,2	0,2	0,2	-0,2
10	„Jugoszláv”		0,2	2,4	8,2	8,7	2,5	-0,6
11	Regionális		-	0,3	0,1	0,1	0,5	+1,5
12	Nem válaszolt		0,1	0,4	0,3	1,2	3,9	+5,0
13	Egyéb	2,1	2,0	1,9	2,5	1,6	1,4	+1,5
	Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Szerb Népszámlálás, 2011 (Stratégia, 14. o.)

7,6 milliárd forint állt rendelkezésre (XVIII. Külgazdasági és Külügyminisztérium).

Fontos kiemelni, hogy a vajdasági magyar közösségben a vállalkozói hajlam nemcsak az eddig bemutatott gazdasági téren, hanem a politikai területen is tetten érhető, hiszen nem azt várták el, hogy a magyar kormány mondja meg, hogy mit csináljanak, hanem ők mondták meg, hogy mit szeretnének elérni. A dokumentum a bevezetőben kiemeli, hogy „a vajdasági magyarság szülőföldön maradásához munkahelyteremtő, versenyképes vállalkozások növekedésére van szükség, ezért a vajdasági magyar közösségek terület- és gazdaságfejlesztési stratégiája a vajdasági magyar vállalkozások fejlesztésére és növekedésének elősegítésére irányul. A Stratégia elsősorban olyan kis- és középvállalkozások megteremtését szorgalmazza, illetve a már meglévők olyan irányú fejlesztését, ami képessé teszi őket a nemzetköziesedésre, a külpiacon való megjelenésre és helytállásra. Az infrastruktúrafejlesztés keretében

kiemelt szerepet kap a szállítmányozás és logisztika, a térség aktuális üzleti informálása és a kapcsolatépítő szolgáltatások fejlesztése, a határ menti települések esetében pedig a periferikus helyzetet felszámoló infrastruktúra kiépítése.” (Stratégia, 7. o.)

A Stratégia helyzetelemzési részében nagy teret szenteltek a demográfiaival kapcsolatos problémáknak, amiről már az előző fejezetben is volt szó. Kiemelésre került továbbá, hogy 2006-ban Szerbiában a munkanélküliségi ráta 20% körül mozgott, a Vajdaságban 22%-ot tett ki és különösen érvényes ez a magyarlakta településeken. Az interjúalanyaim is kifejezték, hogy milyen nagy probléma számukra a munkahelyek hiánya: „Ha úgy alakulna, hogy megteremtődnének a lehetőségek és feltételek, hogy mindenki, aki elment, akkor nagyon sokan visszajönnének. Ha lenne élettér. Talpraesett, szorgalmas emberek ezek és visszajönnének, úgy gondolom 80–90%-ban.”

A mezőgazdaság nem véletlenül kapott

külön alfejezetet a Stratégia helyzetelemzési részében. Az első világháború előtti Magyarországon, majd később Jugoszláviában egyaránt a politika és a közember is Bácskára és Bánátra úgy tekintett, mint az ország éléskamrájára (Kovács, 2012). A Vajdaság művelhető területe összesen 1,646 millió hektár, ennek jelentős része, kb. 1,577 millió hektár szántóterület, ami Kárpát-medencei viszonylatban is kimagaslóan magas aránynak számít. A talajok termelékenységük alapján a legjobbak közé tartoznak Európában.⁹ Az agroökológiai adottságok optimálisak a stabil és gazdaságos termeléshez, a megfelelő minőségű és nagy hozamok eléréséhez. A mezőgazdaságnak a GDP-hez való hozzájárulása is magas: 2011-ben a Vajdaságban a GDP 8%-át a mezőgazdaság, 41%-át az ipar- és építőipar, míg 51%-át a szolgáltatás adta.

A helyzetértékelés 3. alfejezete a gazdaságról hivatott szólni, azonban meg kell jegyezni, hogy ezt az alfejezetet sikerült legkevésbé feldolgozni és bemutatni. Témánk szempontjából ebből a részből a turizmus és a határokon átnyúló kapcsolatok érdemelnek a legnagyobb figyelmet. A turisztika terén a Vajdaságban elsősorban a szállodai kapacitások fejlesztése lenne fontos a korszerű turisztikai kínálat kialakításához. Vajdaság három uniós országgal – Magyarországgal, Romániával és Horvátországgal – is határos, így ezekkel az országokkal együtt indult az INTERREG- és az IPA-pályázatokon, amelyek tapasztalatszerzést és a személyes kapcsolatok kialakítását egyaránt lehetővé tették a határ két oldalán lévő szereplők számára.

A PÁLYÁZATOK LEBONYOLÍTÁSI RENDJE

A magyarországi pénzügyi támogatás fogadását és a vajdasági pályázatok konkrét lebonyolítását a Szabadka székhelyű

Prosperitási Alapítvány végzi. A nonprofit közhasznú célokat szolgáló alapítvány fő célja a Vajdasági Magyar Közösségek Gazdasági és Térségfejlesztési Stratégiájának életre hívása. Szervezetileg a Prosperitási az Igazgatóságából – amely többek között a pályázatok kiírását és elbírálását végzi – és a pályázat konkrét lebonyolítását végző kilenc területi irodából áll. A vajdasági magyarok területi elhelyezkedését figyelembe véve Bácskában hét, Bánátban két területi iroda működik (1. ábra).

A területi irodákhoz értelemszerűen nemcsak a székhely település, hanem a környező települések is tartoznak. A területi irodákban két-két fő dolgozik, a pályázattal központi szerepet betöltő szabadkai iroda értelemszerűen ennél nagyobb létszámmal működik. A stratégiai elképzelés az volt, hogy a pályázóknak ne kelljen pályázatírókhoz menniük és azoknak fizetniük, ezért ezeket az irodákat felszerelték minden szükséges informatikai eszközzel, az ott dolgozóknak pedig az egyik fő feladatuk, hogy segítsék a pályázókat a pályázatuk benyújtásához szükséges alapos információval való ellátásban. A pályázati lehetőségek online felületen is elérhetők, de ezt megelőzően, illetve ezzel párhuzamosan először 2016 januárjában a VMSZ lakossági fórumokat tartott szerte a Vajdaság magyarlakta településein, ahol önálló képviselőkkel megjelentek a Prosperitási képviselői. Az összejövetelek célja az volt, hogy megismertessék a résztvevőkkel a magyar kormány vajdasági magyar közösségnek nyújtandó gazdasági támogatási lehetőségét, a támogatás céljait, a pályázati kiírásokat, a pályázás feltételeit és nem utolsósorban, hogy biztassák az embereket arra, hogy pályázzanak. A Prosperitási ezen kívül elindított egy elektronikus hírlevelet, a helyi napilap, a Magyar Szó, de minden vajdasági magyar sajtóorgánum, helyenként még a

⁹ A földek iránti kereslet magas. Egy hektár jó bácskai földért 17–20 ezer eurónak megfelelő összeget is megadnak. Ez lényegesen a magyar árszint felett van.

I. ábra

A Prosperitási irodáinak területi elhelyezkedése a Vajdaságban

Forrás: www.prosperitati.rs alapján saját szerkesztés

szerb sajtó is folyamatosan foglalkozott a pályázati lehetőségekkel. Az információ áramlásának módja nagyban hozzájárult a pályázat sikeréhez. Arra a kérdésre, hogy honnan szerzett tudomást a pályázatról, az egyik nyertes pályázó azt válaszolta, hogy „mindenhonnan, hát nagyon sötét szobában kellett ülnie annak, aki nem hallott erről a pályázatról”.

A pályázási jogosultságot és a pályázás menetét a Prosperitási Alapítvány Általános Szabályzata (továbbiakban Szabályzat) és az egyes jogcímek külön szabályzatai tartalmazzák (*Dokumentumok*, <http://www.prosperitati.rs/dokumentumok>). A Szabályzat 4. pontja a következőképpen határozza meg azt, hogy ki pályázhat: „Pályázatra jogosultak azok a természe-

tes személyek, akik Szerbia Köztársaság és Magyarország állampolgárságaival és Vajdaság AT területén bejegyzett lakcímmel rendelkeznek, illetve azok a Vajdaság AT területén nyilvántartott székhellyel rendelkező jogi személyek, amelyek alapítója és/vagy dolgozói jelentős része olyan természetes személy(ek), aki(k) rendelkezik(nek) Szerbia Köztársaság és Magyarország állampolgárságaival és a Vajdaság területén bejegyzett lakcímmel.” Ez azt jelenti, hogy pályázni a természetes személyek esetében csak kettős állampolgárságú magyarok tudnak. Jogi személyek pályázása esetén különválasztották az alapítót, vagyis a vállalkozót és az alkalmazottait. Ha az alkalmazottak jelentős része magyar, de a vállalat szerb személy tulajdonában van,

akkor az a szerb tulajdonos is pályázhat. A „jelentős részt” konkrétan nem határozta meg a Szabályzat, de a lakossági fórumon elhangzott, hogy ennek legalább 70%-nak kell lennie. A támogatás mértéke nem haladhatja meg a projektköltség 80%-át, a fennmaradó 20%-ot a pályázónak önerőből kell biztosítania. Ez utóbbi összeg megfelel a Szerbiában fizetendő áfának, ami értelem-szerűen a szerb államkasszába folyik be.

Az Alapítvány Igazgatóbizottsága a benyújtott pályázatokat a szabályzataiban megszabott elvek, valamint az általa kinevezett szakmai testületek véleménye és javaslata alapján, legkésőbb a benyújtási határidő lejártá napját követő 45 napon belül pontozta és rangsorolta. Az elfogadott rangsort javaslatként továbbította a Támogató (Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma) által kinevezett Döntési Testületnek elbírálásra és döntéshozatalra. A végső döntést a budapesti testület hozza meg a Prosperitási Igazgatóbizottság javaslatára, ezután a pályázók értesítését és a szerződés megkötését is a Prosperitási Alapítvány végzi el.

A projekt megvalósítási folyamatában első lépésként a nyertes pályázó befizeti a 20%-ot annak a kereskedőnek, akit megjelölt a pályázati termék eladójaként. Az erről szóló igazolási birtokában a Prosperitási Alapítvány átutalja a fennmaradó 80%-ot a kereskedőnek, aki értesíti a pályázót, hogy mehet a megvásárolt termékért. Az első pályázók a jövőben újra pályázhattak, azaz, hogy pályázatuk öt ponttal kevesebbet

ért. A pályázat előfinanszírozás formájában történik és ez vonzerejének egyik legnagyobb előnye.

PÁLYÁZATOK, TÁMOGATÁSOK

A 2016–2018 között lezajló program félidejéig három pályázati kör zajlott le, amelyek mindegyike a vajdasági magyar közösség közép- és alsóközép rétegének megerősítését célozta (2. táblázat).

Pályázatok, támogatások 2016-ban

Az első pályázati kiírás 2016. január 31-én jelent meg és a pályázatokat március 1-je és március 31-e között lehetett benyújtani a területi irodáknál. Ezután egy hónapon belül megtörtént a pályázatok értékelése is.

Az első pályázati körben a Prosperitási három célt és a célokkal azonos pályázati kiírásokat határozott meg. Ezek

1. mikro- és kisvállalkozások gazdasági tevékenységének segítése;
2. a vajdasági magyar mezőgazdasági termelők segítése;
3. falusi házak vásárlásának lehetővé tétele.

Ki kell emelni, hogy a mezőgazdasági termelők, illetve a mikro- és kisvállalkozások eszközbeszerzéséhez kapcsolódó pályázati kiírások a következő pályázati körökben is szerepeltek, mivel irántuk jelentkezett a legnagyobb érdeklődés. Az igényelt támogatási összeg az első két pályázati kiírás esetében nem haladhatta meg az 1 millió dinárt¹⁰, ami kb. 2,5 millió forintnak felel meg.

Már a lakossági fórumokon is kiderült,

2. táblázat

A Prosperitási pályázati eredményei 2017. június 30-ig

Év	Beadott pályázat	Támogatott pályázat	Milliárd Ft
2016 (1., 2. kör)	2 968	2 408	4,0
2017 (3. kör)	3 979	3 800	5,8
2017 nagy pályázatok	33	6	4,5
Összesen	6 981	6 214	14,3

Forrás: <http://www.prosperitati.rs/palyazati-eredmenyek> alapján saját összeállítás

¹⁰ Árfolyamok (megközelítően): 1 euró = 120 dinár, 100 forint = 40 dinár, 100 dinár = 250 forint.

hogy legnagyobb igény a mezőgazdasági gépek és kapcsolódó eszközök vásárlása iránt lesz, ami az első körben beadott és elnyert pályázatokon be is bizonyosodott. A mezőgazdaságon belül lehetett még pályázni ültetvénytelepítésre, jégvédő hálók, fóliasátrak, öntözőberendezések, tenyészállatok és méhek vásárlására is. A nyertes pályázatok listáját átnézve megállapítható, hogy a mezőgazdasági pályázóknak csak a kisebbsége tervezett olyan beruházást, amely közelített vagy elérte a megpályázható összeg felső határát, a többség óvatosabb volt és kisebb összegre pályázott, ezzel az önrész is kisebb volt. Az interjúkból megtudtam, hogy ezeknek a pályázóknak a szülei rendszerint parasztok voltak, és bár gyerekkorukban bevonták őket a mezőgazdasági munkába, a pályaválasztáskor már más pályák felé irányították őket. Gimnáziumot vagy szakközépiskolát végeztek, sőt gyakran az egyetemre is beiratkoztak, de azt rendszerint nem fejezték be. A 30 év felettiek az iskola után éveig állami munkahelyen is dolgoztak, de mint mondták, a leépítések és a rossz gazdasági helyzet miatt visszajöttek a szülei gazdaságába, amit továbbfejlesztenek és helyenként tervezik azok átadását a következő generációnak. A Prosperitati pályázaton a 30 év alattiak nagy lelkesedéssel vágtak bele egészen különleges kultúrák (pl. földieper-, mogyoróültetvény) telepítésébe, amit a szülőknél nem is láthattak. A következő pályázaton az előbbi már hűtőházra, utóbbi az ültetvény bekerítésére és mogyorótörő gépre pályázott sikeresen. Újabb és újabb vállalkozáson törnek a fejüket (például sajtüzem, szörpgyártás). Egy 26 éves kétgyerekes anyuka a jövőről így beszélt: *„Mi úgy szeretnénk, ezt beszéltük meg a férjemmel, hogy ha felnőnek a gyerekeink, akkor legyen egy három lábbon álló vállalkozás, és adjuk nekik, ahogy mi is kaptunk a szüleinktől. Legyen mivel elindulniuk.”*

A mikro- és kisvállalkozások ebben a pályázati körben eszközbeszerzésre, szabvá-

nyosításra, illetve turisztikai szálláshelyek létrehozására, bővítésére, szabványosítására pályázhattak. A legnépszerűbb pályázatok itt is az eszközbeszerzésre irányultak. A nyertes pályázók listájának áttekintéséből azonban kitűnik, hogy ők már bátrabak voltak és jobban mertek kockáztatni, mint a gazdálkodók, hiszen nagy részük a beruházását a megpályázható összeg felső határánál célozta meg. Példaként említhető, hogy egy papír- és könyvkereskedő családi vállalkozás, ahol a szülővel együtt dolgozik a 24 éves fiuk is, a Prosperitati pályázaton egy kisteherautót vett, amellyel ezután maguk fogják az árut szállítani. Egy másik családi vállalkozás, amelyben a testvérpáron kívül még a szülők, valamint három alkalmazott is részt vesz és elsősorban sérült gyerekek fejlesztése céljából fajték gyártással foglalkoznak, a *pályázaton* egy *háromdimenziós CNC-gépet* nyertek. A beruházásnak köszönhetően egy új munkahelyet teremtenek, a meglévő termékek előállítását gyorsítani és minőségileg javítani tudják.

A falusi házak vásárlására azoknak a fiatal házásoknak, élettársaknak nyílt meg a lehetőség, akiknek még nem volt lakóingatlanuk és legalább az egyik fél még nem töltötte be a 45. életévét. A megpályázható összeg maximuma az előzőekhez képest kicsit magasabb, 1,2 millió dinár, azaz kb. 3 millió forintnak megfelelő összeg volt. Az ingatlan összértéke maximum 2 millió dinár lehetett. Egy élettársi kapcsolatban élő, több mint tíz éve albérletben lakó, a házvásárlási pályázaton nyertes egygyerekes pár a jövőre vonatkozó tervekről a következőt fogalmazta meg: *„Ha már beköltözünk a saját házunkba, akkor tervezünk még egy gyereket is.”* Ezen a pályázaton egy házaspárt arról értesítettek, hogy nem nyertek. Ezután megvettek egy rosszabb és kisebb házat attól, amit terveztek volna a Prosperitati házvásárlási pályázaton, majd egy hónap múlva értesítették őket arról, hogy mégis nyertek. *„Megpróbáltak min-*

*dent, mentek fűhöz-fához, hogy elrendez-
zék, hogy megkapják a házvásárlásra a
pénzt, de nem lehetett, mert már a nevükön
volt... ők családottak és mérgesek voltak.”*

A második pályázati körben a következő célokat fogalmazták meg:

1. az idegenforgalmi fejlesztés;
2. a vállalkozások fejlesztése;
3. a földvásárlás.

A fenti célokat öt pályázati kiírásban foglalták össze:

Az idegenforgalom területén a magán-szállásadóknak és egyesületeknek lehetett pályázni szállás- és étkezési kapacitások bővítésére és kényelmi eszközök beszerzésére.

A második célon belül két pályázati kiírás szerepelt. Az első különösen előremutató, mert az induló, úgynevezett startup vállalkozásokra hirdették meg. A pályázati kiírás két komponensből állt: a nyertes pályázók először egy 40 órás képzésen vettek részt. Ennek sikeres elvégzését követően üzleti terv alapján alapeszközök támogatására pályázhattak. Önrész ebben az esetben nem volt. Fontos feltétel volt, hogy a pályázat benyújtási határidejéig nem tölthették be 40. életévüket. A pályázók között voltak igen innovatív beállítottságú fiatalok is, akik olyasmivel foglalkoznak, amivel a környékükön senki. Egy fiatalember például informatikai eszközökre pályázott, amely pontosan felméri, hogy a szőlőnek mikor van szüksége permetezésre, így el lehet kerülni a felesleges permetezést, ami hasznos a borászoknak és előnyös a környezetvédelem szempontjából is.

A harmadik pályázati kiírás a vajdasági egyéni vállalkozók, mikro-, kis- és középvállalkozások gazdasági fejlődésének segítésére és versenyképességük növelésére vonatkozott, kamattámogatás folyósítása által, vissza nem térítendő támogatás formájában. A támogatás intenzitása a hitelszerződés kifizetett kamatrészének legfeljebb 80%-a lehetett.

A negyedik pályázati kiírásra mezőgaz-

dasági termelők jelentkezhetnek *nagyobb hozzáadott értékű termékek létrehozása* céljából. A támogatás például gyümölcs és zöldség feldolgozására szolgáló felszerelés beszerzésére, szőlő feldolgozására és bor tárolására alkalmas eszközök megvásárlására, valamint kaptárak beszerzésére vonatkozott.

Végül az utolsó pályázati kiírás a mezőgazdasági földek vásárlására vonatkozott. A vásárolt föld értékének maximum 50%-áért, viszont hektáronként 500 ezer dinárért (azaz kb. 1,250 millió Ft-ért) és összességében maximum 2 millió dinárért (5 millió Ft-ért) lehetett pályázni. Ez volt az eddigiek közül a legmagasabb megpályázható összeg. Tekintettel a földek magas árára, például egy 3 hektár területnek legfeljebb a 30%-át pályázhatták meg, de ez még így is nagy segítségnek számított.

Az első két pályázati körben 2016-ban összesen megközelítőleg 3000-en pályáztak és ezek 81%-a sikeres pályázat volt (*2. táblázat*), ezekben az esetekben a kifizetések is megtörténtek. Így az első évben a magyar kormány által előirányzott 5 milliárd forintnak megfelelő összeg 80%-ának sikerült a vajdasági magyar közösségekben gazdára találnia. Ez az EU-s és hazai pályázatokhoz viszonyítva jó aránynak számít. Vannak olyan települések, ahol több mint száz, de nem ritka a 60-80 sikeres pályázó.

Pályázatok, támogatások 2017 első felében

A harmadik pályázati felhívás 2016. november 13-án jelent meg, a pályázatokat 2017. január 3–31. között lehetett beadni. A kiírt pályázatokban volt folytonosság, de irányváltás is. Ezzel összhangban kettős célt határoztak meg:

1. Megismételni azokat a pályázatokat, amelyek az eddigiek során a legnépszerűbbek voltak.

2. Új elemként kiírtak olyan pályázatokat, amelyek nagyobb léptékű fejlesztésre adnak módot. Az ilyen pályázatok három elemet

hordoznak magukban: az önrészt, a vissza nem térítendő támogatást és a kedvező hitelkonstrukciót, s olyan fejlesztésekről van szó, amelyek fél millió és kilencmillió euró között lehetnek. Elemi érdekek jelölték meg, hogy ezek – az eddigiekhez képest – nagy beruházások megvalósuljanak és ezáltal egy beszállítói kört és új munkahelyeket teremtsenek.

Az eddigiek során népszerű pályázatok kisösszegű pályázatok voltak, olykor néhány százezer dinár értékben, amelyek továbbra is fennmaradtak. A harmadik kör pályázatai során három ilyen pályázati kiírás szerepelt, melyek

- egyéni vállalkozók, valamint mikro- és kisvállalkozók eszközbeszerzésének támogatása;
- mezőgazdasági gépek és kapcsolódó eszközök vásárlásának támogatása;
- többéves ültetvények telepítésének támogatása.

A pályázati kedv és a nyertesek aránya az eddigieknél is nagyobb volt: közel 4000-en pályáztak és ezek 95%-a lett nyertes pályázó (2. táblázat). Lezárásként a nyertes pályázókat 2017. április 13-ára meghívták a Szabadkai Sportcsarnokba ünnepségre és szerződés kötésre. Az ünnepségen az összehívottak előtt *Szijjártó Péter* külgazdasági és külügyminiszter bejelentette, hogy „a magyar kormány 2016 és 2018 között 30 milliárd forintot ad a vajdasági magyar közösségeknek vissza nem térítendő támogatásként és 30 milliárd forint kedvezményes hitelt ad, a szerb kormány egyetértésével, amely azt a célt szolgálja, hogy Magyarország legnagyobb határon túli fejlesztési programját sikerre vigyük” (*Ünnepélyes szerződés aláírás, 2017; Prosperitati, 2017. április 13.*). Mint fentebb már említésre került, a harmadik pályázati kör kiírása során a korábbiakhoz képest úgynevezett nagy beruházások megvalósítására is lehetőség nyílt, de ezekkel kapcsolatban a harmadik pályázati kör lezárásakor még nem hirdettek eredményeket. Viszont a külgazdasági és külügyminiszter köszöntőbeszédéből

kiderült, hogy 33 vállalat nyújtott be ilyen pályázatot 38 milliárd forint beruházási támogatásra és ezekről az elkövetkező időszakban nyitják meg a tárgyalásokat. E tárgyalások lezárásaként 2017. augusztus 2-án *Magyar Levente*, a Külgazdasági és Külügyminisztérium miniszterhelyettese Szabadkán járt, ahol az előző körben nagyberuházó pályázók közül hattal írták alá a támogatási szerződést összesen 4,5 milliárd forint összegben (2. táblázat). Ezek a pályázók összesen 10 milliárd forintot ruháznak be többek között levesgyártásban és fűszer-növények, napraforgó, gyümölcs és zöldség feldolgozásában, malomiparban, mézintegrációban, szárító- és tárolókapacitásban. Azt tervezték, hogy beruházásaik egy éven belül megvalósulnak és ennek során 136 új munkahely teremődik és 3500 beszállító értékesítését segítik (*Basity, 2017*).

Ezúttal meghirdették a Prosperitati negyedik pályázati körét, ahol a beadási határidőt immár három hónapra tolták ki és új elemként a középmezőnyű beruházásokra vállalkozó, 50–500 eurós támogatást igénylő, szerb és magyar állampolgársággal rendelkező, a Vajdaság területén állandó lakhellyel bíró polgárokat várják. Meghirdették továbbá a földvásárlási hitelprogramot és a házvásárlást azoknak a fiatal pároknak, akik a mezőgazdaságban képzelték el az életüket. Összegzésként leszögezhető, hogy ezek a támogatások egyre jobban képesek lesznek az ott élő magyarok mindennapi életét befolyásolni és komoly gazdasági és lélektani hatást gyakorolnak a vajdasági magyar közösség nagy részére.

A PROGRAM VÁRHATÓ HATÁSAI

A magyar kormány vajdasági magyaroknak nyújtott gazdaságfejlesztési támogatásának lehetnek közvetlen és közvetett hatásai, amelyek a pályázók, a vajdasági magyarok közössége, a szerb és a magyar kormányok, illetve a magyar adófizetők szemszögéből is értékelhetők.

Interjúalanyaim egytől-egyig úgy érté-

kelték, hogy ez a támogatás nagyon sokat jelentett számukra: „*Kinyitott előttünk egy új dimenziót, azóta van szemmel látható fejlődés, mert eddig minden önerőből volt.*” „*Előtte soha semmit nem kaptam az életemben és ez nagy dolog, a koronája a munkámnak.*” „*Kapaszkodót adott az embereknek, hogy van itt jövő.*” Az induláskor kételkedtek abban, hogy a program megvalósulhat, de a harmadik pályázati kör végére megérett bennük az az érzés, hogy a kisebbségi sors nemcsak hátrányt jelenthet – többet kell teljesíteni –, hanem vállalkozási és boldogulási lehetőséget. Hogy a gazdaságfejlesztési támogatás a nyertes pályázók és azok családtagjain túl milyen hatással lesz a 250 ezer fős vajdasági magyar közösség egészének életlehetőségére, azt most még nem lehet felmérni, ehhez több időnek kell eltelnie.

A szerb kormány is haszonélvezője ennek a támogatásnak, egyrészt mivel minden vásárlás alkalmával a 20%-os áfa a szerb államkasszába folyik be, továbbá a nyertes pályázók jobb szerbiai adófizető polgárok lesznek, mint eddig voltak. Másrészt a támogatás nemcsak a sikeresen pályázókat, illetve azok családait erősíti meg, hanem mindazokat, akik beszállítói a sikeresen pályázóknak, mert ezek is lendületet fognak kapni, bővíthetik foglalkoztatásuk körét, forgalmat generálva, egzisztenciát teremtve hozzájárulnak a Vajdaság és Szerbia össztermékéhez.

Ez a támogatás a kölcsönös előnyök és jelentős kompromisszumok révén pozitív hatással van a két szomszédos ország bilaterális kapcsolatára. A szerb kormány nyitottságát bizonyítja, hogy nem gördített akadályt a program megvalósítása elé.

A vajdasági magyaroknak nyújtandó gazdaságfejlesztési program része annak a nemzetpolitikai célnak, amely egy az egész Kárpát-medencét átfogó egységes gazdasági teret igyekszik kialakítani úgy, hogy az egyszerre szolgálja a határon túli magyarok szülőföldjükön való boldogulását, fejlődését

és a magyar–magyar kapcsolatokat a célt zott régióban, esetünkben a Vajdaságban. Ez első kísérlet arra, hogy megtudják, vajon lehet-e hatni gazdasági eszközökkel a határon túli magyarok identitásmegőrzésére. Ami eddig látható, az a következő: összeállt egy stratégia és elkezdődött annak megvalósítása. Ez önmagában is nagy dolog, amely többek között annak köszönhető, hogy a történelmi körülmények úgy alakultak, hogy a vajdasági magyarokban van egy vállalkozói szellem és egy olyasféle lelkesedés, amilyen Magyarországon volt közvetlenül a rendszerváltás után, ez így együtt olyan kulturális tőke, amelyre lehet építeni. A program elején nemcsak a vajdasági pályázók, hanem a kormány is bizonytalan vagy legalább óvatosságot mutatott a pályázat sikerét illetően. A támogatási összegek megemlése annak a bizonyítéka, hogy a magyar kormány bízik a vajdasági magyarokban. A program további folytatásának azonban lehet veszélye: eddig kis összegű pályázatok voltak, amelyek a vajdasági magyar közép- és alsóközéposztály tagjainak megerősítését jól szolgálták. A program félidejénél az eddigiekhez képest a magyar kormány nagyságrenddel nagyobb összegű pályázatokat támogat, amelyek a politikai kockázat mellett erőteljesebb gazdasági hasznokkal/hatásokkal járhatnak együtt (*Basity, 2017*).

Egész Magyarország javára válhat, ha a vajdasági magyarok gazdaságilag megerősödnek, mert akkor a vállalkozóknak, a településeknek és a polgároknak sikerülhet a kölcsönös előnyök alapján nyugvó jó kapcsolatokat kiépíteni a határ másik oldalán lévő vállalkozókkal, településekkel és polgárokkal. Továbbá a kultúra megőrzése szempontjából fontos, hogy a vajdasági magyarság gazdaságilag megerősödjön, ami által nemcsak a saját egzisztenciáját képes fenntartani, hanem ápolni és fejleszteni tudja a helyi magyar kulturális értékeket a saját és az összmagyarság egésze számára.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) 1830/2015. (XI. 21.) Korm. határozat a vajdasági magyar közösségek terület- és gazdaságfejlesztési stratégiájáról. *Magyar Közlöny*, 2015 (180) 22547. – (2) XVIII. Külgazdasági és Külügyminisztérium: <http://www.parlament.hu/irom40/10377/adatok/fejezetek/18.pdf> [2017.07.23.] – (3) BASITY G. (2017): Hat nagyléptékű mezőgazdasági fejlesztést támogat a Prosperitati. *Vajdaság ma*, 2017. augusztus 2. <https://www.vajma.info/cikk/vajdasag/21627/> [2017.08.02.] – (4) CSERES T. (1964): *Hideg napok*. Magvető, Budapest – (5) CSERES T. (1991): *Vérbosszú Bácskában*. Magvető, Budapest – (6) *Dokumentumok*. <http://www.prosperitati.rs/dokumentumok> [2017.07.16.] – (7) HAJNAL V. – PAPP R. (2007): Vallás és etnicitás a Vajdaságban három esettanulmány tapasztalatainak tükrében. 151–166. pp. In A. GERGELY A. – PAPP R. (szerk.): *A szakralitás arcai*. Nyitott Könyvműhely, Budapest – (8) HÓDI S. (2009): *Farkasveremben*. Forum Könyvkiadó, Újvidék – (9) ILLÉS I. (2002): *Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón*. Dialóg Campus, Budapest – (10) KOVÁCS T. (2010): *A paraszti gazdálkodás és társadalom átalakulása*. L'Harmattan, Budapest – (11) KOVÁCS T. (2012): A vajdasági magyar agrárnépesség kapcsolata a hatalommal. 135–147. pp. In Kupa L. (szerk.): *Együttélés és együttműködés*. Virágmandula Kft., Pécs – (12) KOVÁCS T. (2016): A Kárpát-medencei magyar kisebbségek nemzeti identitása és haza fogalma. *Kisebbségkutatás*, 26 (4) 77–119. – (13) MATUSKA M. (1991): *A megtorlás napjai*. Forum Kiadó, Újvidék – (14) MIRNICS K. (2003): A magyarok aránya községek és települések szerint. 336–357. pp. In GÁBRITYNÉ MOLNÁR I. – MIRNICS Zs. (szerk.): *Kisebbségi létjelenségek. Szórvány- és szociolingvisztikai kutatások*. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka – (15) NAGY I. – TAKÁCS Z. – ÚJHELYI Á. (2015): *A Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiája*. A kiadásért felel: Pásztor István. – (16) *Országok egy főre jutó GDP szerinti listája (nominális)*. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Orsz%C3%A1gok_egy_f%C5%91re_jut%C3%B3_GDP_szerinti_list%C3%A1ja_\(nomin%C3%A1lis\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Orsz%C3%A1gok_egy_f%C5%91re_jut%C3%B3_GDP_szerinti_list%C3%A1ja_(nomin%C3%A1lis)) [2017.08.19.] – (17) *Pályázati eredmények*. <http://www.prosperitati.rs/palyazati-eredmenyek> [2017.07.12.] – (18) *Prosperitati, 2017. április 13. (videó)*. <http://www.prosperitati.rs/prosperitati-2017-aprilis-13-video> [2017.08.01.] – (19) ROMSICS I. (2001): *Magyarország története a XX században*. Osiris Kiadó, Budapest – (20) SEBŐK Z. (2003): A 2002-es szerbiai népszámlálás kérdőjelei, különösen a Vajdaság vonatkozásában. 118–134. pp. In GYURÍK L. – SEBŐK L. (szerk.): *Népszámlálási körkép Közép-Európában 1989–2002*. Teleki Alapítvány, Budapest – (21) SZELÉNYI I. (1992): *Harmadik út? Polgárosodás a vidéki Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, Budapest – (22) TÁTRAI P. – KOCSIS K. – GÁBRITY MOLNÁR I. – TAKÁCS Z. (2013): A Vajdaságot érintő migráció és annak történelmi előzményei. *Tér és Társadalom*, 27 (2) 35–54. – (23) *Ünnepélyes szerződésaláírás a Prosperitati Alapítvány 3. pályázati körének nyerteseivel*. 2017. április 13. Pannon RTV, <http://www.prosperitati.rs/unnepelyes-szerzodesalairas-prosperitati-alapitvany-3-palyazati-korenek-nyerteseivel> [2017.07.30.]

of return necessary to finance; (d) a significant amount of financing period indicates a liquid resource needed for financing the operation; (e) the profit and cash-based net sales revenue is similar to or even exceeds the net sales revenue reported in the profit and loss account; (f) the profitability-efficiency requirement does not apply, i.e. low operational profitability, asset efficiency and productivity; (g) value-creating factors allow a relatively low shareholder value growth. Our findings may support the framing of the strategy of the corporate periods of life with a financial view and tactics.

THE EXPERIENCES OF THE STRATEGY FOR THE REGIONAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF HUNGARIANS LIVING IN VOJVODINA

By: Kovács, Teréz

Keywords: Prosperitati Foundation, SMEs, agricultural producers, Hungarian ethnic minority outside Hungary.

JEL Classification: Q12, Q13

Among the Hungarian ethnic minorities living outside Hungary, those living in Vojvodina, Serbia were the first ethnic minority to develop an economic development strategy, in 2015, that met with the intentions of the Hungarian Government to provide financial benefits as well as cultural benefits to boost the local economy. This study describes how this programme is being implemented in the period 2016-2018. At this point, which is halfway through the programme, it is important to highlight that only those people with dual citizenship (Hungarian and Serbian) are qualified to apply to this programme, who on the most part had small and medium-scale family businesses in agriculture. The successful applicants received a one-off payment of the equivalent of up to 2.5 million Hungarian Forints paid in Serbian Dinar. The programme has so far been very popular with almost 7000 applications received in the first 1.5 years, 89% of which were already approved and paid. These benefits were mostly allocated to working- and middle-class Hungarians for whose identity was strengthened through this programme: they feel that they are important for Hungary. The main changes in the next phase of the programme will include larger benefits allocated for larger businesses and technological developments with the aim to provide jobs and integration.

COMPARATIVE EXAMINATION OF CONVENTIONAL MARKETS IN CITIES WITH DIFFERENT FUNCTIONS

By: Kiss, Konrád

Keywords: producer, trader, customer, rural development, trade.

JEL Classification: Q13, Q18.

The current typical tendency of food commerce is market concentration. In concentrated markets, the biggest share of trade is generally owned by the great chain stores. The concomitant of this process is the decline of certain traditional sales channels, for example conventional markets. 'Short food supply chains' (SFSCs) can offer sales opportunities for small-scale agricultural producers. The literature often views SFSCs as potential instruments of rural development, as they can conditionally be used to solve some problems of the undeveloped rural areas. This idea is the main basis